

K Z O M U N I K A T
B A D A Ń

Warszawa, listopad 2011

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

B148/2011

JAK GŁOSOWALI MŁODZI –
REFLEKSJE POWYBORCZE

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
13 stycznia 2011 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Jako obywatele – politycznie nierozbudzeni, jako wyborcy – chwiejni w decyzjach, oderwani od rzeczywistości, mało „wyrobieni”, przez co podatni na demagogię i iluzoryczne hasła. Taki obraz pokolenia młodych Polaków dominował w przedwyborczym dyskursie, obraz z jednej strony trochę przerysowany, z drugiej jednak w wielu aspektach znajdujący potwierdzenie w danych empirycznych¹. Nie dziwi więc, że specjaliści oceniający zainteresowanie tej grupy wyborami parlamentarnymi nie oczekiwali jej szczególnej mobilizacji. Również niespodziewanie dobry wynik Ruchu Palikota – formacji, której na kilka tygodni przed głosowaniem nie wróżono wyborczego sukcesu – wielu przypisywało poparcie właśnie tych najmłodszych. Stereotypowo, ale czy słusznie?

Kogo poparli młodzi wyborcy? Kim są ci, którzy nie skorzystali z prawa wyboru swoich przedstawicieli? Odpowiedzi na te pytania dostarczają wyniki szóstej już edycji Polskiego Generalnego Studium Wyborczego².

MŁODZI IDĄ NA WYBORY?

Punktem wyjścia opisu partycypacji wyborczej młodych Polaków jest kwestia ich uczestnictwa w wyborach.

Ponad połowa respondentów w wieku 18–24 lata (54%) twierdzi, że brała udział w tegorocznym głosowaniu. Chociaż deklarowana przez nich frekwencja wyborcza jest wyższa (o około 5 punktów procentowych) od faktycznej (podanej przez PKW), nie oznacza to, że młodzi uczestniczyli w wyborach częściej niż pozostali uprawnieni. Jak wykazywały bowiem nasze wcześniejsze badania³, deklaracje wyborcze obciążone są

¹ Por. np. M. Cześnik, *Partycypacja wyborcza Polaków*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2009 oraz M. Grabowska (red.), *Młodzież 2010 „Opinie i Diagnozy”* nr 19, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2011.

² W komunikacie omawiane są wyniki badania „Polskie Generalne Studium Wyborcze 2011” zrealizowanego we współpracy Instytutu Studiów Politycznych PAN z CBOS w dniach 20 października – 13 listopada 2011 roku na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1919).

³ Por. komunikat CBOS „Frekwencja wyborcza – deklaracje a rzeczywistość”, wrzesień 2011 (oprac. R. Boguszewski).

błędem wynikającym z dbałości o ich polityczną poprawność – ankietowani mogą starać się przedstawiać siebie w jak najlepszym świetle i w efekcie ukrywać prawdę. W tej sytuacji właściwszym niż dane PKW punktem odniesienia wydają się – również przeszacowane – deklaracje ogółu badanych. Zestawienie ich z odpowiedziami najmłodszych respondentów pozwala przyjąć, że zainteresowanie wyborami było w tej grupie mniejsze niż wśród ogółu dorosłych (różnica w deklaracjach rzędu 14 punktów⁴). Deklarowana partycypacja wyborcza najmłodszych ankietowanych jest porównywalna z notowaną wśród osób w wieku 25–34 lata i niższa niż wśród badanych mających 35 lat i więcej.

Tabela 1

9. października odbyły się wybory parlamentarne. Jak zwykle wiele osób – z różnych powodów – nie wzięło udziału w tych wyborach, inni zaś w nich uczestniczyli. Proszę powiedzieć, czy Pan(i) głosował(a)?	Odpowiedzi twierdzące		Faktyczna frekwencja wyborcza*
	respondentów w wieku 18–24 lata (N=252)	ogółu badanych (N=1919)	
	w procentach		
	54	60	48,92

* Dane PKW

Tabela 2

9. października odbyły się wybory parlamentarne. Jak zwykle wiele osób – z różnych powodów – nie wzięło udziału w tych wyborach, inni zaś w nich uczestniczyli. Proszę powiedzieć, czy Pan(i) głosował(a)?	Odpowiedzi twierdzące respondentów w wieku:					
	18–24 lata (N=252)	25–34 lata (N=376)	35–44 lata (N=302)	45–54 lata (N=326)	55–64 lata (N=332)	65 lat i więcej (N=331)
	w procentach					
	54	52	59	59	73	63

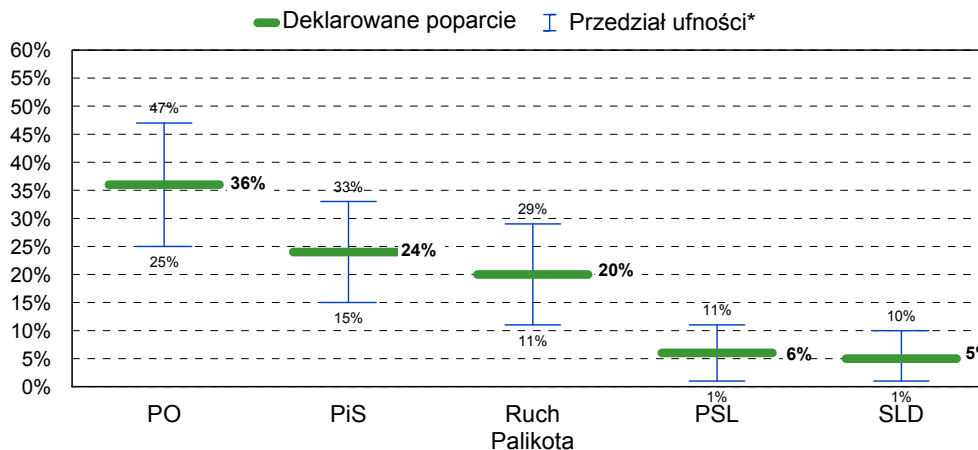
Największa grupa młodych ludzi, którzy wzięli udział w wyborach do Sejmu i oddali w nich ważny głos, poparła Platformę Obywatelską (36%). Około jednej czwartej głosowało na Prawo i Sprawiedliwość (24%), a jedna piąta – na Ruch Palikota (20%). Zdecydowanie mniej respondentów w wieku 18–24 lata udzieliło poparcia kandydatowi Polskiego Stronnictwa Ludowego (6%) bądź Sojuszu Lewicy Demokratycznej (5%).

⁴ Dysproporcja ta nie musi wprost proporcjonalnie odzwierciedlać różnicy w partycypacji wyborczej – nie można bowiem wykluczyć, że najmłodszy badani są mniej podatni na czynnik aprobaty społecznej i częściej niż osoby starsze udzielają szczerych odpowiedzi na pytania wrażliwe.

ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW W WIEKU 18-24 LATA DEKLARUJĄCYCH UDZIAŁ
W WYBORACH I ODDANIE WAŻNEGO GŁOSU (N=137)

CBOS

RYS. 1. NA KANDYDATA KTÓREGO KOMITETU WYBORCZEGO (PARTII LUB
UGRUPOWANIA) GŁOSWAŁ(A) PAN(I) W WYBORACH DO SEJMU?

* Przedział ufności na poziomie istotności $\alpha=0,05$, określający przedział wartości, w którym z prawdopodobieństwem $1-\alpha=0,95$ zawiera się deklarowane poparcie w całej populacji

Powyborcze deklaracje najmłodszych głosujących różnią się od odpowiedzi ogółu tych, którzy poszli do urn. Przede wszystkim istotnie więcej młodych ludzi twierdzi, że oddało głos na Ruch Palikota (różnica 11 punktów)⁵. Na większym poparciu dla tego ugrupowania w porównywalnym stopniu, jak się wydaje, straciły wszystkie pozostałe komitety – każdy z nich uzyskał w tej grupie wynik gorszy niż w skali ogólnokrajowej.

⁵ Należy jednak pamiętać, że Ruch Palikota jest przez społeczeństwo postrzegany jako ugrupowanie, z którym jawne sympatyzowanie może być krępujące – por. komunikat CBOS „O ukrywaniu sympatii politycznych”, październik 2011 (oprac. N. Hipsz). Skłonność do udzielania odpowiedzi społecznie poprawnych nie musi być jednakowo silna w poszczególnych grupach społecznych (także tych wiekowych), nadto samo poparcie partii Palikota może być oceniane jako bardziej bądź mniej „stosowne” w zależności od tego, czy udziela go osoba młodsza czy starsza.

Tabela 3

Na kandydata którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?	Wskazania deklarujących udział w wyborach i oddanie ważnego głosu			Faktyczny wynik wyborów*
	respondenci w wieku 18–24 lata (N=137)	ogół respondentów (N=1150)	różnica (18–24 lata – ogół)	
	w procentach			
Platforma Obywatelska RP	36	40	-4	39,18
Prawo i Sprawiedliwość	24	25	-1	29,89
Ruch Palikota	20	9	+11	10,02
Polskie Stronictwo Ludowe	6	8	-2	8,36
Sojusz Lewicy Demokratycznej	5	6	-1	8,24
Inne	3	3	0	4,30
Trudno powiedzieć	3	2	1	-
Odmowa odpowiedzi	3	7	-4	-

* Dane PKW

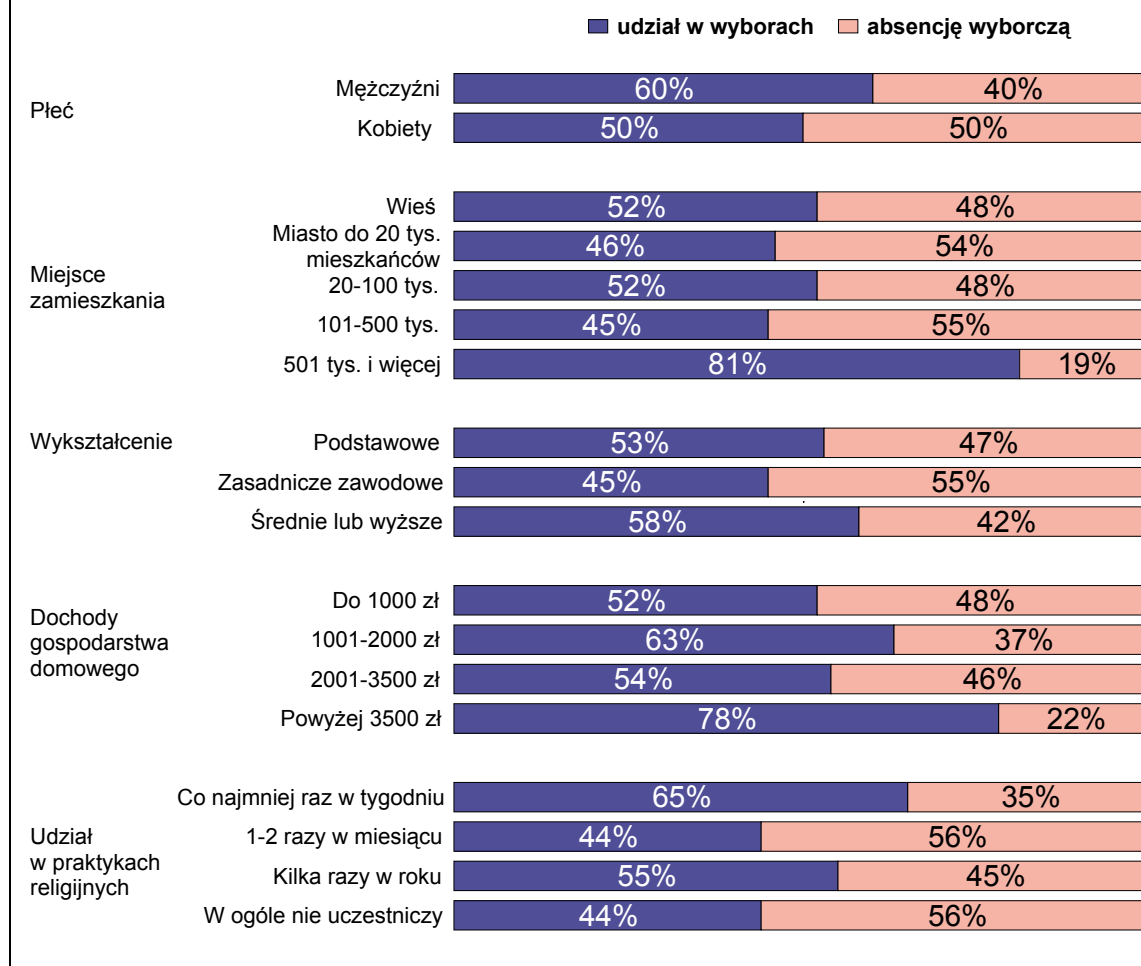
KIM SĄ NAJMŁODSI WYBORCY, CZYLI KTO GŁOSOWAŁ CZĘŚCIEJ

Wśród osób w wieku 18-24 lata uczestnictwo w wyborach, tak jak w całym społeczeństwie, było wyraźnie zróżnicowane.

Partycypacji wyborczej sprzyjało zamieszkiwanie w dużej aglomeracji oraz dobra sytuacja materialna: udział w głosowaniu wzięło – według własnych deklaracji – 81% najmłodszych dorosłych mieszkańców miast liczących 501 tys. i więcej ludności oraz 78% tych, w gospodarstwach domowych których łączny dochód wszystkich jego członków przekracza 3500 zł. O pójściu do urn nieco częściej też zapewniali badani regularnie praktykujący religijnie (65%), a także mężczyźni (60%).

RYS. 2. RESPONDENCI W WIEKU 18-24 LATA DEKLARUJĄCY:

(N=251)

ŚWIATOPOGŁĄD MŁODYCH

Czynniki determinujące udział w głosowaniu wykraczają poza różnice o charakterze społeczno-demograficznym i sięgają płaszczyzny światopoglądowej. Niższa od ogólnokrajowej frekwencja wyborcza oraz nieco odmienne preferencje partyjne najmłodszych ankietowanych skłaniają do przyjrzenia się zarówno tym, którzy zdecydowali się pójść na wybory, jak i niegłosującym. Konieczne zatem jest prześledzenie ich zainteresowania polityką oraz opinii na tematy z tą dziedziną związane.

Respondenci w wieku 18–24 lata deklarujący uczestniczenie w wyborach wydają się trochę lepiej zorientowani co do sytuacji na scenie politycznej kraju – prawie powszechna jest w tej grupie znajomość wyniku głosowania (89% wobec 73% wśród młodych biernych

politycznie). Ci, którzy poszli do urn, nieco częściej też wykazują zainteresowanie sprawami politycznymi: co dwunasty głosujący deklaruje duże bądź bardzo duże zainteresowanie polityką (8% wobec 5%), co trzeci regularnie śledzi wydarzenia w kraju i na świecie oglądając telewizyjne programy informacyjne (33% wobec 18%), a niemal wszyscy potrafią sprecyzować swoje poglądy polityczne na osi „lewica–prawica” (92% wobec 80%).

Tabela 4

Wskaźniki zainteresowania polityką	Wskazania		
	respondentów w wieku 18–24 lata deklarujących:		ogółu badanych (N=1919)
	udział w wyborach (N=137)	absencję wyborczą (N=111)	
w procentach			
Duże bądź bardzo duże zainteresowanie polityką	8	5	12
Oglądanie w telewizji co najmniej jednego programu informacyjnego prawie codziennie lub codziennie*	33	18	47
Znajomość wyniku tegorocznych wyborów parlamentarnych**	89	73	84
Umiejętność określenia poglądów politycznych na osi „lewica-prawica”	92	80	87

* Na podstawie sumy boolowskiej odpowiedzi „(prawie) codziennie” na pytania: „Czy i jak często w ciągu tygodnia ogląda Pan(i) w telewizji: (1) *Wiadomości*, TVP1, 19:30, (2) *Fakty*, TVN, 19:00, (3) programy informacyjne TVP INFO, (4) programy informacyjne TVN24?”

** Na podstawie odpowiedzi na pytanie: „Która partia zajęła drugie miejsce w ostatnich wyborach?”

Młodzi nieuczestniczący w tegorocznych wyborach różnią się od tych, którzy wzięli w nich udział, nie tylko częściej deklarowanym brakiem sprecyzowanych poglądów politycznych. Okazuje się bowiem, że ci z nich, którzy je definiują, istotnie częściej określają swoją orientację jako centrową (41% wobec 34%), rzadziej natomiast skłaniają się w stronę któregoś z krańców politycznego *continuum*, co widać szczególnie w odsetkach osób mających poglądy prawicowe (deklaruje je 27% niegłosujących i 42% biorących udział w wyborach).

Różnice przekonań obu grup wykraczają jednak poza te, które z dużym prawdopodobieństwem należy przypisać mniejszej orientacji w polityce; dotyczą także poglądów mogących w istocie stanowić o stopniu zainteresowania tą dziedziną. Wprawdzie zarówno głosujący, jak i przyznający się do absencji wyborczej w zbliżonym stopniu podzielają opinię, że rozwiązanie problemów naszego kraju nie byłoby trudne, gdyby władza trafiła w ręce ludzi, którzy chcieliby tego dokonać (uważa tak 57% głosujących i 53% nieobecnych na wyborach), jednak niektóre ich wypowiedzi wskazują na odmienne (wśród

niegłosujących bardziej pesymistyczne) postrzeganie tego obszaru rzeczywistości. Osoby niegłosujące rzadziej niż badani, którzy poszli do urn, uważają, że ma znaczenie to, kto rządzi (60% wobec 71%), że głosowanie w wyborach może coś zmienić (52% wobec 61%) oraz że w Polsce każdy obywatel ma taką samą możliwość wpływania na politykę rządu (33% wobec 48%). Nie dziwi też, że mniej niegłosujących postrzega udział w wyborach w kategoriach obywatelskiego obowiązku (69% wobec 87%).

Tabela 5

Wskaźniki przekonań w kwestiach politycznych:		Wskazania		
		respondentów w wieku 18–24 lata deklarujących:		ogółu badanych (N=1919)
		udział w wyborach (N=137)	absencję wyborczą (N=111)	
w procentach				
Poglądy polityczne na osi „lewica– prawica”	prawicowe	42	27	42
	centrowe	34	41	30
	lewicowe	16	12	15
	Trudno powiedzieć	6	17	9
	Nie słyszałe(a)m o takim podziale	2	3	4
W Polsce każdy obywatel ma taką samą możliwość wpływania na politykę rządu		48	33	35
Rozwiązanie problemów naszego kraju jest bardzo prostą rzeczą, trzeba tylko dać władzę tym, którzy będą chcieli tego dokonać		57	53	53
To, na kogo się głosuje w wyborach, może coś zmienić		61	52	55
To, kto rządzi, ma znaczenie		71	60	68
Głosowanie w wyborach jest obowiązkiem każdego obywatela		87	69	85

Zestawiając deklaracje osób w wieku 18–24 lata oraz ogółu ankietowanych możemy scharakteryzować poglądy młodych obywateli, ukazać ich specyfikę. Respondenci z tej grupy wydają się przede wszystkim słabiej zainteresowani polityką: młodzi wyborcy rzadziej niż ogół Polaków (nie tylko głosujących) deklarują, że w co najmniej dużym stopniu interesują się polityką, rzadziej także oglądają codziennie telewizyjne programy informacyjne. Co więcej, najmłodszy ankietowany w mniejszym stopniu niż ogół uważają udział w głosowaniu za obywatelską powinność, której spełnienie jest ważne, ponieważ to, kto jest u władzy, ma znaczenie. Grupę młodych wyborców cechuje natomiast ponadprzeciętne zaufanie do mechanizmów demokracji przedstawicielskiej, wyrażające się w częstszym poczuciu realnego i równego dla wszystkich obywateli wpływu na sytuację w kraju i politykę rządu.

KTO ZYSKAŁ, A KTO STRACIŁ W OPINII NAJMŁODSZYCH WYBORCÓW A.D. 2007

W tegorocznych wyborach parlamentarnych uczestniczyło około dwóch trzecich najmłodszych wyborców z 2007 roku (63%). Kampania zaktywizowała też niespełną jedną trzecią osób w wieku 22-28 lat, które cztery lata temu nie głosowały (29%).

Tabela 6

9. października odbyły się wybory parlamentarne. Jak zwykle wiele osób – z różnych powodów – nie wzięło udziału w tych wyborach, inni zaś w nich uczestniczyli. Proszę powiedzieć, czy Pan(i) głosował(a)?	Odpowiedzi twierdzące respondentów w wieku 22–28 lat deklarujących:	
	udział w wyborach parlamentarnych w 2007 roku (N=157)	absencję w wyborach parlamentarnych w 2007 roku (N=83)
	w procentach	
	63	29

W poniższej tabeli przedstawiono deklaracje ankietowanych, którzy w 2007 roku nie wzięli udziału w głosowaniu, poparli PO bądź PiS. Zestawienie uwzględnia odpowiedzi zarówno wszystkich respondentów z danej grupy, jak i tych z nich, którzy poszli na tegoroczne wybory (23 osoby z 83 niebiorących udziału w głosowaniu w 2007 roku, 60 osób z 90 głosujących na PO oraz 15 z 25 głosujących na PiS).

Tabela 7

Komitet wyborczy (partia lub ugrupowanie), na kandydata którego respondent głosował w tegorocznych wyborach do Sejmu	Odpowiedzi respondentów w wieku 22–28 lat, którzy w wyborach do Sejmu w 2007 roku*:					
	nie brali udziału (N=83)**		głosowali na kandydata PO (N=90)**		głosowali na kandydata PiS (N=25)**	
	(N=23)***		(N=60)***		(N=15)***	
	w procentach					
Absencja wyborcza	71	-	34	-	40	-
Platforma Obywatelska RP	11	39	41	62	8	13
Prawo i Sprawiedliwość	6	22	2	3	40	67
Ruch Palikota	4	13	12	18	4	7
Polskie Stronnictwo Ludowe	1	4	5	7	0	0
Sojusz Lewicy Demokratycznej	4	13	1	2	0	0
Polska Jest Najważniejsza	0	0	1	2	8	13
Inne	1	3	3	4	0	0
Trudno powiedzieć	1	3	1	2	0	0
Odmowa odpowiedzi	1	3	0	0	0	0
	100	100	100	100	100	100

* W tabeli przedstawiono deklaracje elektoratów najliczniej reprezentowanych w próbie, mimo to przy uogólnianiu wyników należy zachować dużą ostrożność
** Odpowiedzi głosujących i niegłosujących w tegorocznych wyborach
*** Odpowiedzi tylko głosujących w tegorocznych wyborach

Tak jak wspomniano, osoby w wieku 22–28 lat, które przed czterema laty zrezygnowały z udziału w wyborach, na ogół nie poszły do urn także w tym roku (71%), natomiast przeważająca część tych z nich, które zdecydowały się pójść na wybory, poparła PO (39%). Z udziału w głosowaniu zrezygnowało 40% badanych w wieku 22–28 lat, którzy w 2007 roku poparli kandydata PiS oraz 34% ówczesnego elektoratu PO. Dawni wyborcy PiS i PO, którzy w tym roku również poszli do urn, w przeważającej części nie zmienili swoich upodobań – największa grupa oddała głos na kandydata tego samego ugrupowania co przed czterema laty, pozostali zaś głosowali odmiennie: byli zwolennicy PiS na ogół poparli PO bądź PJN, a największym beneficjentem elektoratu PO okazał się Ruch Palikota.

Decyzje wyborcze osób mających od 22 do 28 lat – najmłodszych wyborców z roku 2007 – nieco różnią się od deklarowanych przez najmłodszych w tegorocznym głosowaniu. Ci trochę starsi częściej niż badani w wieku 18–24 lata udzielali poparcia Platformie Obywatelskiej (różnica 6 punktów), natomiast rzadziej – Prawu i Sprawiedliwości (różnica 7 punktów) oraz Ruchowi Palikota (różnica 5 punktów). Warto jednak zaznaczyć, że mimo tych różnic w grupie osób mających od 22 do 28 lat odsetek głosujących na partię Janusza Palikota jest i tak wyższy niż w całej populacji – zarówno od deklarowanego (o 6 punktów), jak i faktycznego (o około 5 punktów).

Tabela 8

Na kandydata którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?	Wskazania deklarujących udział w wyborach i oddanie ważnego głosu			Faktyczny wynik wyborów*
	respondenci w wieku 18–24 lata (N=137)	respondenci w wieku 22–28 lat (N=127)	różnica (22–28 lat – 18–24 lata)	
	w procentach			
Platforma Obywatelska RP	36	42	+6	39,18
Prawo i Sprawiedliwość	24	17	-7	29,89
Ruch Palikota	20	15	-5	10,02
Polskie Stronictwo Ludowe	6	9	+3	8,36
Sojusz Lewicy Demokratycznej	5	4	-1	8,24
Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikkego	1	4	+3	1,06
Polska Jest Najważniejsza	0	3	+3	2,19
Inne	2	0	-2	1,05
Trudno powiedzieć	3	3	0	-
Odmowa odpowiedzi	3	3	0	-

* Dane PKW

Wyniki Polskiego Generalnego Studium Wyborczego 2011 potwierdzają wiele obiegowych opinii na temat ludzi młodych i ich obywatelskich kompetencji. Osoby w wieku 18–24 lata rzadziej niż starsze uczestniczyły w wyborach, nieco inaczej też rozłożyły się ich głosy. Jedna piąta młodych wyborców dała się uwieść świeżości oferty Janusza Palikota, co zapewne zadecydowało o sukcesie jego partii (Ruch Palikota zawdzięcza osobom poniżej 25. roku życia około jednej czwartej zdobytych głosów⁶). Trudno jednak ocenić, w jakim stopniu na decyzje tej grupy wpłynęła pobudliwa młodzieńcza natura, a w jakim – swego rodzaju obywatelska niedojrzałość znajdująca wyraz chociażby w sporadycznym interesowaniu się polityką (skądinąd niewiele częstszym u osób starszych). Ostatnie spostrzeżenie dotyczy innej istotnej kwestii. Nie sposób oprzeć się wrażeniu, że o kompetencjach młodych decydują dostępne w ich otoczeniu wzorce. Dowodów przemawiających za słusnością tej hipotezy nie trzeba szukać daleko: frekwencja wyborcza młodych ludzi z dobrze sytuowanych rodzin i z dużych miast, a więc środowisk, które tłumnie chodzą na wybory, sięgała imponującego poziomu 80%.

Opracowała
Natalia HIPSZ

⁶ Komunikat poświęcony wyborcom Ruchu Palikota w opracowaniu.